

**ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В
СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ, СПЕЦІАЛЬНОЇ
ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

**До 220-ї річниці
з дня заснування університету**

Збірник наукових праць

Харків 2024

ЗМІСТ

Андрєєва М.О, Гладун Т.О. Формування інклюзивної компетентності майбутніх соціальних працівників/соціальних педагогів засобами волонтерської діяльності	7
Аннас Ю.В. Затримка мовленнєвого розвитку у дітей раннього віку: причини та прояви	9
Бабеня Ю.В. Використання сенсорно-інтегративних вправ, як складової артикуляційної гімнастики при формуванні правильної звуковимови у дітей	11
Балинська М. В. Комуникативні бар'єри у підлітків із тяжкими порушеннями мовлення в умовах кризових ситуацій	15
Безугла І. О. Особливості формування мотивації до комунікації в дітей молодшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення І рівня засобами каністерапії	18
Брушневська І.М. Формування фонетичної складової мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку в онтогенезі	23
Волкова К.С., Суменко Т.Ю. Використання методів музичної терапії та нейрокорекції у процесі формування соціальної компетентності дітей зі складними порушеннями розвитку	25
Герман А.В. Розвиток діалогічного мовлення дошкільників із ЗНМ II рівня в ігровій діяльності	29
Голуб Н.М. Роль соціальних факторів у виникненні труднощів формування та порушень писемного мовлення в молодших школярів	32
Гончарова Н. М, Левченко Н. О. Нетрадиційні уроки як засіб підвищення ефективності навчання інформатики в учнів з інтелектуальними порушеннями	34
Горелик О.В. Сенсорне виховання та його вплив на гармонійний розвиток дітей старшого дошкільного віку.	37
Данилюк О.О. Нетрадиційні методи роботи з усунення роботи порушень моторної сфери у дітей з дизартрією	41
Довженко Т. О. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до роботи в умовах інклюзії: досвід і перспективи	43
Долганюк О.В., Литвищенко Т.І. Організація виховної роботи в спеціальній школі в умовах воєнного стану	45
Дядениста А.М. Методика Тан-Содерберг як засіб розвитку мовлення у осіб з тяжкими порушеннями мовлення	50
Житник М. Р. Логопедична корекція оптичної дисграфії у дітей молодшого шкільного віку	53
Знова І. В. Формування фонематичного сприймання в онтогенезі дітей дошкільного віку	55
Зосімова В.В. Особливості формування монологічного мовлення молодших школярів з ТПМ	61
Зубрилова О.М. Умови успішного формування та розвитку діалогічного мовлення учнів з інтелектуальними порушеннями	63

Голуб Н.М.

кандидат педагогічних наук, доцент
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ ФАКТОРІВ У ВИНИКНЕННІ ТРУДНОЩІВ ФОРМУВАННЯ ТА ПОРУШЕНЬ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Як надзвичайно складний вид психічної діяльності, писемне мовлення є дуже вразливим щодо дії різних несприятливих факторів (Т. Ахутіна, О. Корнев, Є. Собонович, В. Тарасун, М. Critchley, Н. Goodglass, А. Luria, R. Rabinovitch, E. Schwalb та ін.).

Серед недоліків підготовки дітей до школи, які призводять до труднощів у формуванні в них навичок читання і письма, найбільш поширеними є: недоліки усного мовлення (порушення вимови звуків, недостатньо сформований фонематичний слух, недорозвинення лексичного та граматичного ладу); недостатній розвиток уваги, сприймання, пам'яті, мислення, дрібної моторики; низький рівень мотивації до навчання та оволодіння навичками читання та письма; незадовільний рівень сформованості важливих для навчання умінь (слухати і виконувати інструкції, проявляти самостійність, виконувати елементарні перевірні дії, спілкуватися з дорослими та однолітками). Нерідко перелічені недоліки сполучаються із проявами швидкої стомлюваності, непосидючості, відхиленнями у поведінці дітей.

Поряд із труднощами у формуванні навичок читання та письма (розглядаються як еволюційні або фізіологічні, бо носять тимчасовий характер і поступово долаються), необхідно говорити про більш виражені труднощі у формуванні таких навичок, що обумовлене соціальною або педагогічною занедбаністю дитини, ускладненням її розвитку в соціумі. У випадках стійких специфічних помилок, пов'язаних із недостатнім формуванням низки вищих психічних функцій, слід говорити про дислексію, дисграфію, дизорфографію, які також можуть супроводжуватися несприятливими соціальними факторами, що ще більше ускладнює розвиток дитини та корекцію недоліків її писемного мовлення.

Безумовно, біологічні фактори (частіш за все пов'язані з перинатальною або ранньою постнатальною патологією центральної нервової системи) відіграють ключову роль в етіопатогенезі порушень писемного мовлення і в прояві більш виражених труднощів дітей в оволодінні навичками читання і письма. Однак у сучасних умовах збільшується і вплив низки несприятливих соціальних факторів, що підсилюють дію біологічних.

Це пов'язане із:

- збільшенням кількості неблагополучних сімей, зростанням числа випадків соціальної та педагогічної занедбаності дітей;
- різними недоліками сімейного виховання (наприклад, у родинах, де зростає одна дитина, частими є випадки гіперопікування, унаслідок чого вона повільніше оволодіває навичками самообслуговування, рідше

докладає вольових зусиль при стиканні з труднощами, постійно чекає на допомогу з боку дорослих, що може призвести до недостатнього розвитку в неї емоційно-вольової, мотиваційної сфери);

- збільшенням числа сімей, у яких розвиток дітей ускладнюється умовами білінгвізму або дефіцитом спілкуванням (у деяких родинх сьогодні менше обговорюють важливі й цікаві для дітей теми, рідше читають дітям книжки і т.ін.);
- впливом травматичних подій у складних соціальних умовах (особливо загрозливим це є в умовах воєнного стану), що підвищує ризик виникнення в дітей психологічної та соціальної дезадаптації і, відповідно, труднощів у засвоєнні навчальної програми.

Якщо характеризувати неправильне ставлення сім'ї до шкільних труднощів дітей, то слід зазначити дві крайні позиції. Зростає кількість сімей, у яких увага до шкільних проблем дітей цілком недостатня (у таких родинх батьки нерідко вважають, що будь-які негаразди дітей у школі відносяться до сфери відповідальності навчального закладу, і що цим мають опікуватися вчителі). Іноді навпаки: батьки приділяють значну увагу вихованню дітей, але їхні установки, вимоги й очікування не зовсім адекватні, тому можуть негативно відбиватися на здоров'ї дітей. Такі батьки націлені на досягнення дитиною високих показників шкільної успішності, але їхні завищені вимоги часто призводять до психоемоційного перенапруження дитини, її невротизації.

У деяких випадках можна говорити і про неправильну стратегію педагогів. Високі вимоги до рівня засвоєння програмного матеріалу, надмірний для деяких учнів темп роботи на заняттях, додаткові домашні завдання підвищують рівень стресу в дітей, викликають невротичні реакції, у деяких випадках посилюють прояви дезадаптації, призводять до виникнення психосоматичних захворювань. За таких обставин труднощі в розвитку навичок читання та письма в учнів можуть збільшуватися.

Отже, зростання числа дітей із труднощами формування і порушеннями писемного мовлення є приводом для занепокоєння як фахівців, так і батьків. Нерідко зазначена проблема пов'язана або посилюється низкою несприятливих соціальних факторів. Це вимагає підвищеної уваги до створення безпечного соціального середовища, підвищення якості сімейного виховання, підготовки дітей до школи, збереження і зміцнення їхнього здоров'я, попередження труднощів і порушень у формуванні їхнього писемного мовлення з використанням здоров'язберігаючих психолого-педагогічних технологій.

Література

Голуб Н.М. Науково-теоретичні засади досліджень писемного мовлення та його порушень. Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та психологія. 2012. Вип. 22. С.41-46.